

واکاوی اثرات گردشگری بر توسعه نواحی روستایی

مورد: روستای قوری قلعه

حامد قادرمرزی*؛ استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه کردستان، سنندج، ایران.

داود جمینی؛ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، ایران.

علیرضا جمشیدی؛ دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه اصفهان، ایران.

پذیرش نهایی: ۱۳۹۳/۱۱/۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۴/۱

چکیده

پژوهش حاضر به لحاظ ماهیت، از نوع تحقیقات کاربردی و به لحاظ هدف، از نوع تحقیقات تحلیلی - توصیفی بوده که به منظور سنجش و ارزیابی تأثیرات گردشگری بر ساکنین روستای قوری قلعه، که به عنوان یکی از مهم‌ترین مقاصد گردشگران در استان کرمانشاه و غرب کشور مطرح است، انجام گرفته است. جامعه آماری، کلیه سرپرستان خانوارهای واقع در روستای قوری قلعه تشکیل می‌دهد که جهت دستیابی به اهداف پژوهش، کلیه سرپرستان خانوار روستای مورد نظر ($N=240$)، به صورت تمام شماری مورد مطالعه قرار گرفته‌اند. ابزار تحقیق، پرسشنامه محقق ساخته بوده که روایی آن با کسب نظرات اساتید دانشگاهی تأیید گردید. جهت بررسی پایایی ابزار تحقیق، یک مطالعه راهنما با تعداد ۳۰ پرسشنامه در روستای بدرآباد واقع در ۲۰ کیلومتری روستای قوری قلعه انجام گرفته است که ضریب آلفای کرونباخ به دست آمده (۰.۸۶۱)، نشان‌دهنده قابل اعتماد بودن ابزار تحقیق بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آماره‌های توصیفی (فروانی، میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات)، آزمون T تک نمونه‌ای و تکنیک تحلیل عاملی اکتشافی با استفاده از نرم‌افزار SPSS استفاده گردید. نتایج رتبه‌بندی متغیرهای مورد بررسی نشان داد گردشگری بیشترین اثرات را در روستای قوری قلعه بر متغیرهای ایجاد اشتغال برای ساکنین، افزایش درآمد ساکنین و تنوع فعالیت‌های اقتصادی به ترتیب با ضریب تغییرات ۰.۱۱۴، ۰.۱۱۹، ۰.۱۲۷، داشته‌اند. گردشگری در توسعه روستای قوری قلعه با میانگین اثرگذاری ۳.۴، تأثیر قابل توجهی را در توسعه این روستا داشته است. همچنین، نتایج تکنیک تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد تأثیرگذاری گردشگران بر توسعه روستای قوری قلعه در شش عامل اصلی خلاصه می‌شود که در مجموع ۸۲.۶ درصد از واریانس کل متغیر وابسته را تبیین کرده که به ترتیب اهمیت عبارت است از عامل اقتصادی (۱۸.۹۲۳ درصد)، عامل زیرساختی - کالبدی (۱۶.۶۹۲ درصد)، عامل اجتماعی - فرهنگی (۱۵.۶۰۶ درصد)، عامل بهداشتی - زیست محیطی (۱۴.۷۷۴ درصد)، عامل مشارکتی (۹.۴۰۳ درصد)، عامل امنیتی (۷.۲۰۲ درصد).

واژگان کلیدی: گردشگری روستایی، توسعه روستایی، اثرات گردشگری، روستای قوری قلعه.

* Email: ghadermarzi61@yahoo.com

(۱) مقدمه

توسعه، به‌طور عام و توسعه روستایی، به‌طور خاص به‌عنوان یکی از زیرمجموعه‌ها و عناصر محوری توسعه ملی، امری پیچیده و چندجانبه است که با بومی‌ترین بخش‌های جامعه ارتباط دارد و مبتنی بر شرایط و ویژگی‌های محلی است (نوری و احمدی شاپورآبادی، ۱۳۹۲: ۹۴؛ هادیزاده‌زرگر و سخایی، ۱۳۹۳: ۴۲). توسعه روستایی حاصل تلاش اندیشمندان در علوم مختلف با نگرش‌ها و روش‌شناسی‌های متفاوت است. یکی از راهبردهایی که در سال‌های اخیر در اغلب کشورهای جهان مورد توجه قرار گرفته و حتی در برخی از این کشورها به اجرا درآمده است و نتایج مثبتی را به همراه داشته، توسعه و گسترش گردشگری در نواحی روستایی است که قابلیت‌های لازم را برای توسعه روستایی دارا است (حاجی‌زاده و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۱؛ مطیعی لنگرودی و حیدری، ۱۳۹۱: ۲۰).

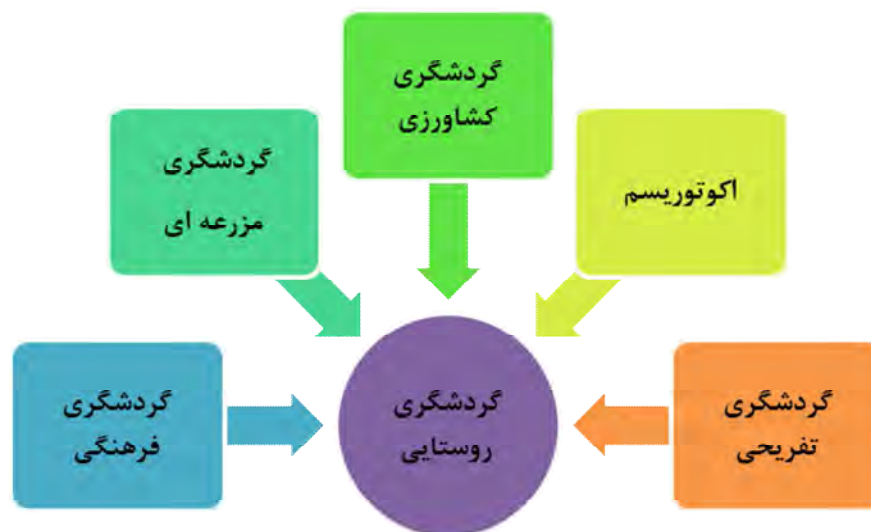
گردشگری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابزار توسعه در جهان مطرح است و در حال حاضر بزرگ‌ترین و سریع‌ترین صنعت در جهان شناخته شده که دارای رشدی پایان‌ناپذیر و فزاینده‌ای است (ضیائی و همکاران، ۱۳۹۳: ۸۴؛ Skuras et al, 2006: 183) و از آن به‌عنوان ابزاری کارآمد برای بازسازی و توسعه اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی یاد شده است؛ به‌گونه‌ای که برای رفع چالش‌های اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی حاشیه‌ای و یا روستاهایی که با کاهش فعالیت‌های کشاورزی سنتی روبرو است، گردشگری در کانون توجه قرار برنامه‌ریزان توسعه روستایی گرفته است (قدریری معصوم و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۵). زمانی که یک جامعه به یک مقصد گردشگری تبدیل می‌شود، کیفیت زندگی و نظام‌های ارزشی و آداب و سنن تحت تأثیر قرار می‌گیرد (Gnoth and Zins, 2011: 1). به‌طور کلی، گردشگری می‌تواند به‌عنوان ابزاری برای توسعه مناطق روستایی باشد؛ چرا که این مقوله می‌تواند به‌عنوان یک منبع مالی جدید، وضعیت اقتصادی مردم محلی را بهبود و به‌عنوان منبعی در خصوص زدودن فقر، افزایش اشتغال‌زایی مطرح باشد (Sebele, 2010؛ Giaoutzi & Nijkamp, 2006؛ Breidenhann & Wickens, 2004؛ Fossati & Panella, 2000؛ Lee & Chang, 2008). همچنین، توسعه گردشگری و توسعه روستایی، دو عامل مرتبط به هم بوده که توسعه هر کدام بر دیگری اثری مثبت دارد (Arntzen et al, 2007).

روستای قوری‌قلعه به‌عنوان یکی از مناطق ۵۰گانه نمونه گردشگری استان کرمانشاه، یکی از مهم‌ترین مقاصد گردشگران در غرب کشور است که سالانه پذیرای هزاران گردشگر از سایر نقاط کشور و کشورهای همسایه، به‌ویژه گردشگران کشور عراق، است. بررسی‌ها نشان می‌دهد تعداد گردشگران این روستا طی سالیان گذشته روند صعودی چشم‌گیری داشته است؛ به‌طوری که، تعداد بازدیدکنندگان منطقه از ۱۱۶ هزار نفر در سال ۱۳۸۱ به ۴۱۸ هزار نفر در سال ۱۳۸۶ و به بیش از ۵۰۰ هزار نفر در سال ۱۳۹۱ افزایش یافته است. علاوه بر جاذبه‌های

طبیعی و انسانی روستای قوری قلعه، واقع شدن اثر طبیعی و ملی غار قوری قلعه به عنوان مهم‌ترین جاذبه گردشگری شهرستان روانسر و دومین جاذبه گردشگری منطقه اورامانات، به جذابیت‌های منطقه جذابیت دوچندانی بخشیده است. احداث بیش از ۳۰ باب مغازه و فروشگاه و اشتغال تمام وقت بیش از ۳۰ نفر در مجاورت غار، تنها بخشی از مزایای غار قوری قلعه برای ساکنان روستای قوری قلعه است. بر این اساس، سوالاتی مطرح می‌شود، از جمله اینکه ورود گردشگران به منطقه، بر کدام یک از متغیرهای توسعه روستایی بیشترین تأثیر را داشته است؟ تأثیر گردشگری بر توسعه روستای قوری قلعه در چه سطحی بوده است؟ و تأثیرات گردشگری در توسعه روستای قوری قلعه در قالب چند عامل بوده و مهم‌ترین عوامل کدامند؟

۲) مبانی نظری

امروزه از گردشگری به عنوان گذرگاه توسعه یاد می‌شود. گردشگری بسته به شرایط محیطی، دارای انواع مختلفی است. یکی از مهم‌ترین انواع گردشگری، گردشگری روستایی است که با قدمتی بیش‌تر از یک قرن، با ارائه جذابیت و ایجاد تمایل در استفاده از فضا و ویژگی‌های محیط روستایی برای گردشگران و همچنین، کارکردی جهت بهبود و ارتقای شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی منطقه میزبان، مورد توجه بسیاری واقع شده است (حاجی‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۲). گردشگری روستایی به کلیه فعالیت‌ها و خدماتی اطلاق می‌شود که کشاورزان، مردم و دولت‌ها برای تفریح و استراحت گردشگران و همچنین، جذب آنها در نواحی روستایی ارائه می‌کنند و شامل گردشگری کشاورزی، گردشگری مزرعه، گردشگری طبیعی و فرهنگی می‌باشد (رضوانی، ۱۳۸۷: ۳۲). از نظر "آپرمان"، گردشگری روستایی به فعالیت‌های مزرعه‌ای و غیر مزرعه‌ای گفته می‌شود که در جوامع و نواحی روستایی انجام می‌شود (Oppermann, 1996: 86). از نظر "دُت"، گردشگری روستایی فعالیتی چند وجهی که در محیطی خارج از شهر صورت می‌گیرد و به گردشگران ماهیت زندگی روستایی را نشان می‌دهد (Dot, 1994: 12). به عبارتی دیگر، گردشگری روستایی بخشی از بازار گردشگری و منبعی برای اشتغال و درآمد بوده و می‌توان آن را ابزار مهمی برای توسعه اقتصادی - اجتماعی و اکولوژیکی (بوم شناختی) جوامع روستایی قلمداد کرد. در کشورهای توسعه یافته این امر با خط مشی‌های کشاورزی در ارتباط است و غالباً به عنوان راهبردی برای حفظ محیط زیست و فرهنگ سنتی روستایی ارتقاء داده می‌شود (قادری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۸). با این وجود، گردشگری روستایی دارای گونه‌های مختلفی از گردشگری است که گونه‌شناسی گردشگری روستایی در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل شماره (۱): گونه‌شناسی گردشگری روستایی

منبع: سقایی و علیزاده، ۱۳۹۲: ۶

اثرات گردشگری، نتایج حاصل از یک فرآیند پیچیده بین گردشگران، میزبانان و سکونتگاه‌های میزبانان است (Kandel & Brown, 2006: 278؛ Yoon, 2002: 14). به طور کلی، اثرات مختلف گردشگری بر مناطق روستایی را می‌توان در چند بعد اصلی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست محیطی، کالبدی خلاصه کرد (قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۷). مروری بر ادبیات برنامه‌ریزی گردشگری نشان می‌دهد که تاکنون، چهار رویکرد عمده در مورد برنامه‌ریزی بخش گردشگری وجود داشته است. نخست، دیدگاه رشدگرا که گردشگری را ابزاری برای بهبود شاخص‌های اقتصادی می‌داند؛ دوم، رویکرد فیزیکی-فضایی که گردشگری را یک پدیده‌ی فضایی و منبع مورد استفاده در ساماندهی فضاها دانسته و مورد مطالعه قرار می‌دهد؛ سوم، دیدگاه اجتماعی که گردشگری را برای شکوفایی بهبود شرایط زیستی جوامع مفید می‌داند و چهارم، رویکرد توسعه پایدار که گردشگری را به مثابه ابزاری توانمند در راستای اجرای سیاست‌های توسعه پایدار مورد بررسی و تحلیل قرار می‌دهد و رویکرد جدیدی به‌شمار می‌رود (تولایی و همکاران، ۱۳۹۲: ۱۰۵).

گردشگری پایدار یکی از پیامدهای روند تحولات دهه‌های اخیر در سکونتگاه‌های روستایی می‌باشد و عبارت است از گردشگری که نیازهای نسل حاضر را برآورده سازد، بدون آن‌که از ظرفیت‌های مربوط به نسل آینده برای پاسخ‌گویی به نیازهای خود مایه بگذارد. گردشگری پایدار به‌نحوی برنامه‌ریزی و اجرا می‌شود که بر محیط‌زیست، اقتصاد و فرهنگ و به‌طور کلی، جامعه میزبان اثر منفی نگذارد (ریاحی و مهرعلی تبار فیروزجانی، ۱۳۹۳: ۱۵۰). با در نظر گرفتن اصول و اهداف توسعه‌ی پایدار و اهمیت توسعه گردشگری پایدار، شاخص‌های برنامه توسعه

گردشگری می‌بایست به صورت زیر مورد توجه قرار گیرد: ۱- رشد آهسته و کنترل شده گردشگری؛ ۲- تعیین و اجرای نوع روابط توسعه گردشگری؛ ۳- مشارکت مردم محلی در فعالیتهای گردشگری؛ ۴- ایجاد ارتباط و همکاری با سایر بخش‌های اقتصادی و محلی؛ و ۵- بازاریابی دقیق و برنامه‌ریزی شده (آریان‌پور، ۱۳۹۲: ۴۷).

بنابر مشخصه‌های فوق می‌توان گفت، میان گردشگری پایدار و توسعه پایدار روستایی رابطه طبیعی و تنگاتنگی برقرار است. در این خصوص، دو نوع ارتباط قابل تشخیص است؛ نخست گردشگری پایدار، ابزار قوی برای کمک به تحقق توسعه پایدار تلقی می‌شود؛ چراکه به توسعه مشاغل روستایی و اقتصاد محلی روستایی می‌انجامد. سپس، توسعه پایدار پیش‌نیاز گردشگری پایدار تلقی می‌شود؛ زیرا توسعه ناپایدار می‌تواند کیفیت محصولات گردشگری و خدمات مربوط را تحت الشعاع قرار دهد. با این وجود، بررسی‌ها نشان می‌دهد مکان‌های مختلف جغرافیایی در مقابل ورود گردشگران به منطقه، تأثیرات متفاوتی را پذیرا بوده‌اند (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۷-۳۸). با توجه به این مهم، در مطالعه حاضر محققان به دنبال تبیین اثرات گردشگری روستایی بر ساکنین روستای قوری قلعه است. در ارتباط با تأثیرات گردشگری به‌ویژه گردشگری روستایی در توسعه جوامع روستایی مطالعات متعددی انجام گرفته است که در ادامه به نتایج چند مطالعه مهم اشاره می‌گردد.

نتایج پژوهش مارکویلر و همکاران^۱ (۲۰۰۴)، در تجزیه و تحلیل اثرات گردشگری در مناطق ساحلی آمریکا نشان داد بیشتر اثرات گردشگری در مباحث اشتغال و افزایش درآمد مورد توجه بوده است و مؤلفه‌های کلیدی ساختار توسعه روستایی مورد بی‌توجهی قرار گرفته است. نپال^۲ (۲۰۰۷)، در مطالعه‌ای با هدف بررسی تأثیرات گردشگری بر سکونتگاه‌های روستایی منطقه آناپورنای نپال به این نتیجه رسید که گردشگری بر ابعاد اقتصادی و اجتماعی و نواحی روستایی تأثیر زیادی گذاشته است.

نتایج پژوهش مهدوی و همکاران (۱۳۸۷)، با هدف بررسی اثرات گردشگری بر توسعه روستایان دره کن و سولقان نشان داد که گردشگری در زمینه اقتصادی اثرات محدودی را بر روستایان محدوده مورد بحث داشته و به جز اشتغال‌زایی و درآمدزایی اندک، موجب بالا رفتن قیمت‌ها و سوداگری زمین شده است. در زمینه اجتماعی اثرات مثبت بیشتری نظیر افزایش سواد، بهداشت فردی و عمومی، افزایش تعامل با نواحی همجوار و کاهش مهاجرت داشته است. در زمینه زیست‌محیطی نیز ورود گردشگران به نابودی گونه‌های گیاهی و جانوری، افزایش آلودگی و تخریب محیط زیست منجر شده است. ضرابی و اسلامی‌پریخانی (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای، تأثیرات اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست‌محیطی توسعه گردشگری در شهرستان مشکین شهر را سنجیده‌اند. نتایج نشان داد توسعه گردشگری در شهرستان مشکین به استثنای بعد زیست‌محیطی، در توسعه اقتصادی،

^۱ Marcouiller et al

^۲ Nepal

اجتماعی و فرهنگی شهرستان مشکین شهر تأثیر بسزایی داشته است. نتایج پژوهش برقی و همکاران (۱۳۹۱)، با هدف بررسی و تحلیل تأثیرات گردشگری بر توسعه اشتغال روستای قوری قلعه نشان داد گردشگری تأثیر زیادی در توسعه اشتغال روستای مذکور داشته است. خانی و همکاران (۱۳۹۱)، در پژوهشی به بررسی نقش گردشگری در توسعه اقتصادی بازارچه ساحلی شهرستان ترکمن پرداخته‌اند. نتایج پژوهش نشان داد گردشگری تأثیرات مثبتی را در توسعه و رشد فیزیکی، توسعه اقتصادی بازارچه ساحلی، اشتغال نیروی انسانی و ایجاد فرصت‌های شغلی و افزایش درآمد ساکنین منطقه را ایفاء کرده است.

عنابستانی و همکاران (۱۳۹۱)، در مطالعه‌ای به بررسی اثرات گردشگری خانه‌های دوم در توسعه اجتماعی و اقتصادی نواحی روستایی دهستان شیرین دره در شهرستان قوچان پرداخته‌اند. نتایج پژوهش نشان داد بین توسعه گردشگری خانه‌های دوم و تغییرات اجتماعی و اقتصادی روستاهای دهستان مذکور، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین، نتایج پژوهش نشان داد سطح تأثیرات گردشگری بر نواحی روستایی محدوده مورد مطالعه، در سطح متوسط است.

جمعه‌پور و کیومرث (۱۳۹۱)، اثرات گردشگری بر دارایی‌ها و فعالیت‌های معیشتی مردم را در روستای زیارت از توابع شهرستان گرگان بررسی کرده‌اند. نتایج تحقیق نشان داد که گردشگری در حال حاضر در روستای زیارت نتوانسته است نقش مؤثری در معیشت پایدار روستاییان ایجاد کند و آثار مثبت گردشگری جز در بعضی شاخص‌ها [شاخص‌های زیست - محیطی] مؤثر نبوده است.

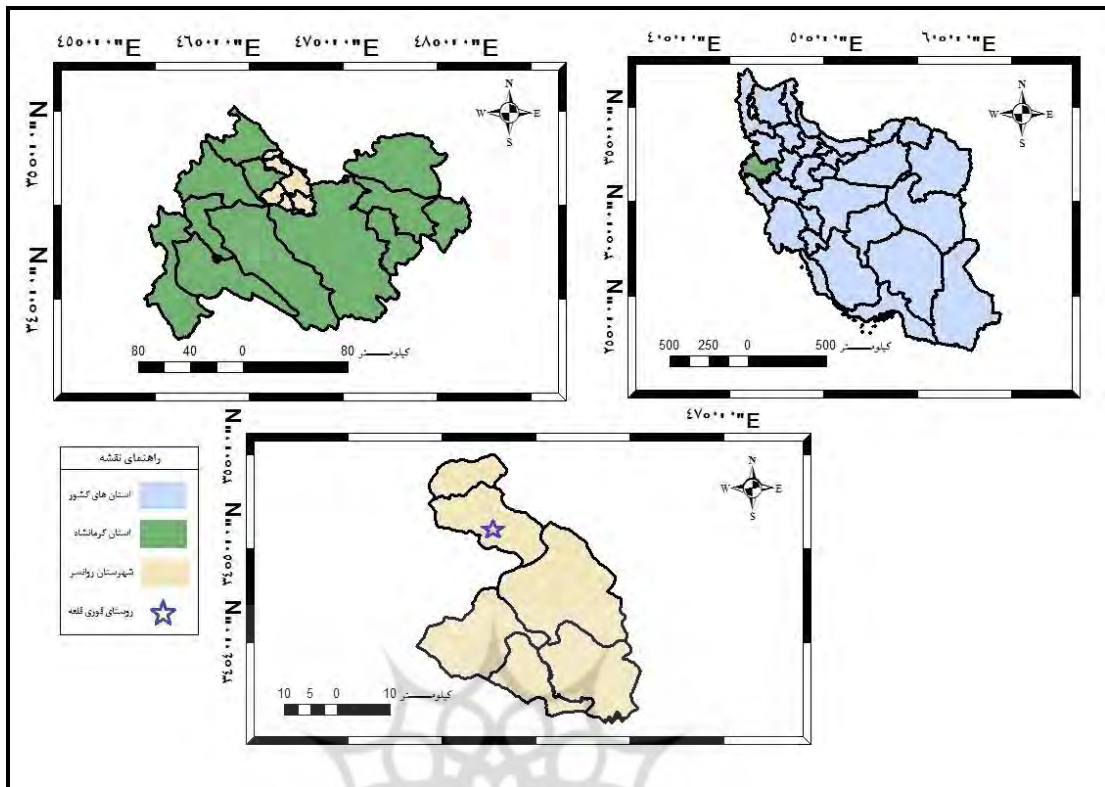
نتایج پژوهش قنبری و علیزاده اقدام (۱۳۹۲)، با هدف بررسی اثرات گردشگری خانه‌های دوم بر توسعه روستای پیام واقع در شهرستان مرند با استفاده از تحلیل عامی نشان داد تأثیرات گردشگری بر این روستا در سه عامل اصلی خلاصه می‌شود که به ترتیب اهمیت عبارت است از: عامل اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست محیطی. امیرحاجلو و همکاران (۱۳۹۲)، در پژوهش خود با عنوان ارزیابی و اولویت‌بندی اثرات گردشگری در سطح ملی با استفاده از تکنیک TOPSIS پرداخته‌اند. نتایج تحقیق نشان داد در بین پیامدهای گردشگری بیشترین آثار مثبت آن مربوط به ابعاد اقتصادی و اجتماعی بوده است.

۳) روش تحقیق

مطالعه حاضر به لحاظ ماهیت کاربردی و از نظر روش، از نوع تحقیقات توصیفی - تحلیلی است که جهت گردآوری اطلاعات مورد نیاز، از دو روش اسنادی و میدانی استفاده شده است. جامعه آماری مشتمل بر کلیه سرپرستان خانوار روستای قوری قلعه (۲۴۰ نفر) بوده است که به علت محدود بودن افراد جامعه و قابل دسترس بودن آنها، نمونه مورد مطالعه به صورت تمام شماری انتخاب گردید. ابزار اصلی تحقیق، پرسشنامه محقق ساخته

بوده که روایی (صوری) آن توسط اساتید دانشگاهی و کارشناسان گردشگری پس انجام اصلاحات لازم، مورد تأیید قرار گرفت. جهت بررسی پایایی پرسشنامه طراحی شده، یک مطالعه راهنما در خارج از محدوده مورد مطالعه با تعداد ۳۰ پرسشنامه انجام گرفت. ضریب آلفای کرونباخ با استفاده از نرم‌افزار SPSS، ۰.۸۶۱ به دست آمد و نشان‌دهنده قابلیت اعتماد و اطمینان بالای ابزار مورد تحقیق بود. مقیاس متغیرهای مورد مطالعه در طیف پنج قسمتی لیکرت (بسیار کم با امتیاز ۱، کم با امتیاز ۲، متوسط با امتیاز ۳، زیاد با امتیاز ۴ و بسیار زیاد با امتیاز ۵) بوده و برای تجزیه و تحلیل آماری از آماره‌های توصیفی (میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرات) و آزمون T تک‌نمونه‌ای) و همچنین، به منظور شناسایی تأثیرات ورود گردشگران بر ساکنین روستایی قوری‌قلعه در قالب چند عامل محدود و مهم، از تکنیک تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شده است.

روستای قوری‌قلعه یکی از روستای نمونه گردشگری کشور و استان کرمانشاه است که در موقعیت جغرافیایی ۳۴ درجه و ۵۳ دقیقه عرض شمالی و ۴۶ درجه و ۳۰ دقیقه طول شرقی واقع شده است. این روستا با ۲۴۰ خانوار، ۱۰۲۷ نفر جمعیت، در فاصله ۲۵ کیلومتری غرب شهر روانسر و در دهستان قوری‌قلعه (یکی از دهستان‌های شش‌گانه شهرستان روانسر)، قرار گرفته است (شکل ۲). روستای مورد مطالعه طی سالیان گذشته به واسطه جاذبه‌های طبیعی و انسانی خود از جمله غار قوری‌قلعه، جنگل‌های انبوه بلوط، گونه‌های گیاهی و جانوری متعدد، دره‌ها و چشمه‌های کم نظیر، واقع شدن در دامنه کوه شاهو، وجود صنایع دستی و تولیدات متنوع محلی، آداب و رسوم و پوشش و زبان خاص و بافت پلکانی روستا، یکی از مهم‌ترین مقاصد گردشگران در غرب کشور بوده است.

شکل شماره (۲): موقعیت جغرافیایی روستای قوری قلعه
منبع: فرمانداری استان کرمانشاه.

۴) یافته‌های تحقیق

نتایج بررسی وضعیت سنی پاسخ‌گویان نشان داد دامنه سنی افراد مورد بررسی بین ۲۱ تا ۶۹ سال بوده و میانگین سنی آنان ۴۲.۱ سال بوده است. در ارتباط با وضعیت تحصیلی افراد مورد بررسی، نتایج نشان داد ۹ درصد افراد مورد بررسی بی‌سواد، ۱۷ درصد دارای تحصیلات در حد ابتدایی، ۲۶ درصد در سطح متوسطه و کمتر از آن، ۳۳ درصد دیپلم و کمتر از دیپلم، ۱۵ درصد دارای تحصیلات دانشگاهی بوده‌اند. همچنین، نتایج نشان داد اکثر پاسخ‌گویان اعتقاد داشته‌اند که بیشترین تعداد گردشگران مربوط به فصل‌های بهار و تابستان است. در ارتباط با دو سوال کلی پژوهش، با عنوان رضایت کلی روستاییان از ورود گردشگران به روستا و آمادگی برای پذیرش تعداد بیشتری از گردشگران، نتایج نشان داد (جدول ۱) اکثر پاسخ‌گویان از گردشگران رضایت قابل توجهی را از گردشگران داشته و اکثریت آنها اعلام کرده‌اند، آمادگی لازم را برای پذیرش تعداد بیشتری از گردشگران دارا است.

جدول شماره (۱): وضعیت رضایت از گردشگران و آمادگی پذیرش تعداد بیشتری گردشگر در روستای قوری قلعه

رضایت از گردشگران	فراوانی	درصد فراوانی	آمادگی پذیرش گردشگران بیشتر	فراوانی	درصد فراوانی
خیلی کم	۲۳	۹.۶	خیلی کم	۱۷	۷
کم	۳۴	۱۴.۲	کم	۲۴	۱۰
متوسط	۴۷	۱۹.۶	متوسط	۴۶	۱۹.۲
زیاد	۸۷	۳۶.۲	زیاد	۸۳	۳۴.۶
خیلی زیاد	۴۹	۲۰.۴	خیلی زیاد	۷۰	۲۹.۲
جمع کل	۲۴۰	۱۰۰	-	۲۴۰	۱۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳.

نتایج حاصل از اولیت‌بندی متغیرهای مورد بررسی بر اساس ضریب تغییرات نشان می‌دهد، پنج متغیر ایجاد اشتغال برای ساکنین، افزایش درآمد ساکنین، تنوع فعالیت‌های اقتصادی، احداث یا توسعه بازاهای محلی و گسترش خدمات زیربنایی (آب، برق، تلفن و غیره) به ترتیب با ضریب تغییرات ۰.۱۱۴، ۰.۱۱۹، ۰.۱۲۷، ۰.۱۴۲ و ۰.۱۵۷ بیشترین تأثیرات را از ورود گردشگران به روستای قوری قلعه پذیرفته است. همچنین، نتایج نشان می‌دهد متغیرهای احیای سنت‌های محلی، توجه بیشتر نیروی انظمایی به برقراری امنیت در روستا، تغییر نوع لباس و پوشش در بین ساکنین، گسترش ناهنجاری (اعتیاد و انجام منکرات) بین جوانان روستا و تخریب بناهای تاریخی منطقه به ترتیب با ضریب تغییرات ۰.۴۳۱، ۰.۴۵۳، ۰.۴۹۰، ۰.۵۱۰ و ۰.۵۶۹ از نظر ساکنین روستای قوری قلعه کمترین تأثیرپذیری را از ورود گردشگران داشته‌اند.

جدول شماره (۲): رتبه‌بندی متغیرهای مورد استفاده در پژوهش بر اساس تأثیرپذیری از ورود گردشگران

رتبه	ضریب تغییرات	انحراف معیار	میانگین	متغیر
۱	۰.۱۱۴	۰.۴۹۲	۴.۳	ایجاد اشتغال برای ساکنین
۲	۰.۱۱۹	۰.۵۳۸	۴.۵	افزایش درآمد ساکنین
۳	۰.۱۲۷	۰.۵۶۰	۴.۴	تنوع فعالیت‌های اقتصادی
۴	۰.۱۴۲	۰.۶۲۶	۴.۴	احداث یا توسعه بازارهای محلی
۵	۰.۱۵۷	۰.۷۰۹	۴.۵	گسترش خدمات زیربنایی (آب، برق، تلفن و ...)
۶	۰.۱۸۱	۰.۷۴۳	۴.۱	افزایش ارزش زمین و مسکن
۷	۰.۲۱۲	۰.۸۲۹	۳.۹	افزایش قدرت خرید و ارتقای سطح زندگی مردم
۸	۰.۲۱۳	۰.۷۹۱	۳.۷	کاهش مهاجرت روستاییان و یا بازگشت مهاجران به روستا
۹	۰.۲۱۷	۰.۸۲۷	۳.۸	افزایش ساخت و ساز در روستا
۱۰	۰.۲۲۰	۰.۷۵۱	۳.۴	تنوع محصولات داخلی روستا
۱۱	۰.۲۴۷	۰.۸۴۲	۳.۴	افزایش مشارکت جمعی در کارهای خدماتی مرتبط با گردشگران
۱۲	۰.۲۵۲	۰.۹۰۸	۳.۶	بهبود وضعیت معابر داخلی و راه‌های ارتباطی
۱۳	۰.۲۵۶	۰.۸۹۹	۳.۵	افزایش قیمت کالاها و اجناس محلی
۱۴	۰.۲۵۹	۰.۸۳۱	۳.۲	بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی
۱۵	۰.۲۶۷	۰.۹۶۳	۳.۶	تخریب باغات میوه شده
۱۶	۰.۲۷۸	۰.۹۲۰	۳.۳	موجب عرضه بهداشتی محصولات (لبنیات و ...)
۱۷	۰.۲۸۳	۰.۸۷۹	۳.۱	فروش اراضی به گردشگران
۱۸	۰.۲۸۷	۰.۹۷۸	۳.۴	بالا رفتن سطح آگاهی‌های فرهنگی ساکنین
۱۹	۰.۲۹۶	۰.۸۲۹	۲.۸	بهبود وضعیت آموزش
۲۰	۰.۳۲۲	۰.۸۷۱	۲.۷	ارتقای سطح امنیت در روستا
۲۱	۰.۳۳۱	۱.۱۵۹	۳.۵	بهبود بافت و الگوی معماری مساکن
۲۲	۰.۳۵۷	۱.۱۴۵	۳.۲	مشارکت روستائیان در خصوص ارائه خدمات اقامتی به گردشگران
۲۳	۰.۳۷۲	۱.۰۸۱	۲.۹	تخریب منابع آب و خاک
۲۴	۰.۳۷۱	۰.۹۶۶	۲.۶	توجه بیشتر روستاییان به حفظ محیط
۲۵	۰.۳۸۵	۱.۰۴۲	۲.۷	گسترش روابط بیرونی روستا با نواحی هم جوار
۲۶	۰.۳۸۹	۱.۲۰۸	۳.۱	مقاوم شدن خانه‌ها و استفاده از مصالح استاندارد
۲۷	۰.۴۰۰	۰.۹۶۲	۲.۴	همکاری و توجه مردم به زیباسازی روستا
۲۸	۰.۴۲۴	۱.۳۱۶	۳.۱	از بین رفتن گونه‌های گیاهی و جانوری در روستا
۲۹	۰.۴۳۱	۱.۰۷۸	۲.۵	احیای سنت‌های محلی
۳۰	۰.۴۵۳	۱.۰۸۹	۲.۴	توجه بیشتر نیروی انتظامی به برقراری امنیت در روستا
۳۱	۰.۴۹۰	۱.۰۲۹	۲.۱	تغییر نوع لباس و پوشش در بین ساکنین
۳۲	۰.۵۱۰	۱.۲۲۴	۲.۴	گسترش ناهنجاری (اعتیاد، انجام منکرات و...) بین جوانان روستا
۳۳	۰.۵۶۹	۱.۱۳۹	۲	تخریب بناهای تاریخی منطقه

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳

برای بررسی سطح کلی تأثیر گردشگری بر توسعه روستایی قوری قلعه، با استفاده از تکنیک تحلیل عاملی و در نظر گرفتن وزن هر متغیر، شاخص کلی تأثیرات گردشگری بر ساکنین روستایی محدوده مورد مطالعه مورد استفاده واقع شد. بر اساس نتایج حاصل از درصد فراوانی تأثیرات گردشگری (جدول ۳) و آزمون T تک نمونه‌ای (جدول ۴)، می‌توان عنوان کرد که گردشگری در توسعه روستای قوری قلعه تأثیر بسزایی را داشته است.

جدول شماره (۳): فراوانی و درصد فراوانی تأثیر گردشگری بر ساکنین روستای قوری قلعه

تأثیر گردشگری بر توسعه روستای قوری قلعه	فراوانی	درصد فراوانی	درصد فراوانی تجمعی
خیلی کم	۱۶	۶.۶	۶.۶
کم	۳۴	۱۴.۲	۲۰.۸
متوسط	۶۷	۲۷.۹	۴۸.۷
زیاد	۷۹	۳۲.۹	۸۱.۶
خیلی زیاد	۴۴	۱۸.۴	۱۰۰
جمع کل	۲۴۰	۱۰۰	-

۳.۴ = میانگین ۰.۸۵۱ = انحراف معیار

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳.

جدول شماره (۴): نتایج آزمون t تک‌نمونه‌ای تأثیر گردشگری بر ساکنین روستای قوری قلعه

Test Value = 3					
95% Confidence Interval of the Difference		Mean Difference	sig	df	t
Upper	Lower				
۰.۱	۰.۸۰۵	۰.۴	۰.۰۰۰	۲۳۹	۱۸.۰۲۱

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳.

برای بررسی همبستگی درونی و دسته‌بندی کردن اثرات گردشگری بر روستای قوری قلعه در قالب چند عامل محدود و همچنین تعیین مقدار واریانس تبیین شده توسط هر کدام از عوامل، از روش آماری تحلیل عاملی اکتشافی استفاده شد. در پژوهش حاضر برای بررسی تأثیرات گردشگری بر روستای قوری قلعه، مقدار KMO برابر با (۰.۷۱۶) به دست آمد که نشان‌دهنده وضعیت مناسب داده‌ها برای تحلیل عاملی است. مقدار بار تلت نیز برابر با ۳۰۳۸.۱۸۲ به دست آمد که در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنی‌دار بود.

تعداد شش عامل که مقدار ویژه آن‌ها بزرگ‌تر از عدد یک بود، استخراج گردید. در جدول ۵ تعداد عوامل استخراج‌شده، مقدار ویژه هر یک از آن‌ها، درصد واریانس هر یک از عوامل و فراوانی تجمعی درصد واریانس عوامل آورده شده است. طبق نتایج این جدول، شش عامل شناسایی شده در مجموع ۸۲.۶ درصد واریانس کل اثرات گردشگری را بر روستای قوری قلعه تبیین کرده‌اند و عوامل اول تا ششم به ترتیب ۱۸.۹۲۳ درصد، ۱۶.۶۹۲ درصد، ۱۵.۶۰۶ درصد، ۱۴.۷۷۴ درصد، ۹.۴۰۳ درصد و ۷.۲۰۲ درصد از واریانس متغیر وابسته را تبیین کرده است.

جدول شماره (۵): عامل‌های استخراج شده در خصوص اثرات گردشگری بر توسعه روستای قوری قلعه

عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس مقدار ویژه	درصد تجمعی واریانس
اول	۷.۸۵۷	۱۸.۹۲۳	۱۸.۹۲۳
دوم	۲.۹۲۲	۱۶.۶۹۲	۳۵.۶۱۵
سوم	۱.۸۲۴	۱۵.۶۰۶	۵۱.۲۲۱
چهارم	۱.۴۳۱	۱۴.۷۷۴	۶۵.۹۹۵
پنجم	۱.۳۱۸	۹.۴۰۳	۷۵.۳۹۸
ششم	۱.۱۶۷	۷.۲۰۲	۸۲.۶۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳.

برای چرخش عامل‌ها از روش وریمایکس استفاده شد. در این مرحله متغیرهایی که بار عاملی بزرگ‌تر از ۰.۵۰ دارند، معنی‌دار فرض شده و در جدول ۶ نشان داده شده است. عامل متغیرهای تنوع محصولات داخلی روستا، افزایش قدرت خرید و ارتقای سطح زندگی مردم، ایجاد اشتغال برای ساکنین، افزایش درآمد ساکنین، افزایش قیمت کالاها و اجناس محلی، فروش اراضی به گردشگران، تنوع فعالیت‌های اقتصادی و افزایش ارزش زمین و مسکن، در مجموع با تبیین ۱۸.۹۲۳ درصد واریانس اثرات گردشگری بر روستای قوری قلعه، در عامل اول بارگذاری شده است. از آنجایی که هریک از متغیرهای فوق بر تأثیرات اقتصادی گردشگری بر روستای قوری قلعه دلالت دارد، عامل اول، "اقتصادی" نام‌گذاری شده است.

در عامل دوم که ۱۶.۶۹۲ درصد کل واریانس متغیر وابسته را تبیین کرده است، متغیرهای احداث یا توسعه بازارهای محلی، تخریب بناهای تاریخی منطقه، مقاوم شدن خانه‌ها و استفاده از مصالح استاندارد، گسترش خدمات زیربنایی (آب، برق، مخابرات و غیره)، افزایش ساخت و ساز در روستا، بهبود وضعیت معابر داخلی و راه‌های ارتباطی و بهبود بافت و الگوی معماری مساکن، قرار گرفته‌اند. از آنجایی که متغیرهای فوق نشانگر تأثیرات زیرساختی و کالبدی گردشگری بر روستای قوری قلعه می‌باشند، عامل دوم، "زیرساختی - کالبدی" نام‌گذاری شد.

شش متغیر تغییر نوع لباس و پوشش در بین ساکنین، کاهش مهاجرت روستاییان و یا بازگشت مهاجران به روستا، احیای سنت‌های محلی، گسترش ناهنجاری (اعتیاد و انجام منکرات) بین جوانان روستا، بالا رفتن سطح آگاهی‌های فرهنگی ساکنین و بهبود وضعیت آموزش، با تبیین ۱۵.۶۰۶ درصد از واریانس اثرات گردشگری بر توسعه روستای قوری قلعه در عامل سوم بارگذاری شده است. هر یک از متغیرهای فوق به نوعی تداعی‌کننده اثرات اجتماعی و فرهنگی گردشگری بر توسعه نواحی روستایی بوده است. از این رو عامل سوم، "اجتماعی - فرهنگی" نام‌گذاری گردید. در عامل چهارم، با تبیین ۱۴.۷۷۴ درصد متغیر وابسته، متغیرهای تخریب باغات میوه، تخریب منابع آب و خاک، از بین رفتن گونه‌های گیاهی و جانوری در روستا، توجه بیشتر روستاییان به

حفظ محیط، عرضه بهداشتی محصولات و بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی که نشان‌دهنده اثرات بهداشتی و زیست محیطی گردشگری بر روستای قوری قله است، بارگذاری شده است که تحت عنوان عامل "بهداشتی - زیست محیطی" می‌باشد.

چهار متغیر افزایش مشارکت جمعی در کارهای خدماتی مرتبط با گردشگران، گسترش روابط بیرونی روستا با نواحی همجوار، مشارکت روستائیان در خصوص ارائه خدمات اقامتی به گردشگران و همکاری و توجه مردم به زیباسازی روستا در عامل پنجم قرار گرفته است که در مجموع ۹۰.۴۰۳ درصد واریانس کل اثرات گردشگری را بر روستای هدف تبیین کرده اسن. با توجه به مفهوم کلی متغیرهای مذکور، عامل پنجم تحت عنوان عامل "مشارکتی" نام‌گذاری گردید. عامل ششم مشتمل بر دو متغیر ارتقای سطح امنیت در روستا و توجه بیشتر نیروی انتظامی به برقراری امنیت در روستا با تبیین ۷۰.۲۰۲ درصد واریانس متغیر وابسته می‌باشد. با توجه به گرایش دو متغیر مذکور به اثرات امنیتی گردشگری بر توسعه جوامع میزبان، برای نام‌گذاری عامل ششم، عنوان امنیتی انتخاب گردید.

جدول شماره (۶): نام‌گذاری عامل‌ها، ضرایب عاملی دوران یافته اثرات گردشگری بر توسعه روستای قوری قله

عامل	مؤلفه	بار عاملی	عامل	مؤلفه	بار عاملی
اقتصادی (۱۸.۹۲۳)	تنوع محصولات داخلی روستا	۰.۸۳۴	بهداشتی - زیست محیطی (۷۷۴) (۱۴)	تخریب باغات میوه شده	۰.۷۳۶
	افزایش قدرت خرید و ارتقای سطح زندگی مردم	۰.۶۷۵		تخریب منابع آب و خاک	۰.۷۰۲
	ایجاد اشتغال برای ساکنین	۰.۷۲۶		از بین رفتن گونه‌های گیاهی و جانوری در روستا	۰.۶۶۹
	افزایش درآمد ساکنین	۰.۶۱۷		توجه بیشتر روستائیان به حفظ محیط	۰.۵۲۱
	افزایش قیمت کالاها و اجناس محلی	۰.۷۱۹		عرضه بهداشتی محصولات (لبنیات و ...)	۰.۵۹۵
	فروش اراضی به گردشگران	۰.۶۶۳		بهبود وضعیت بهداشت فردی و عمومی	۰.۶۷۲
زیرساختی - کالبدی (۱۶.۶۹۲)	تنوع فعالیتهای اقتصادی	۰.۶۲۸	مشارکتی (۹۰.۴۰۳)	مشارکت در کارهای خدماتی مرتبط با گردشگران	۰.۶۵۴
	افزایش ارزش زمین و مسکن	۰.۷۳۱		گسترش روابط بیرونی روستا با نواحی هم جوار	۰.۵۹۶
	احداث یا توسعه بازاهای محلی	۰.۸۰۷		مشارکت در خصوص ارائه خدمات اقامتی به گردشگران	۰.۶۰۳
	تخریب بناهای تاریخی منطقه	۰.۷۱۳		همکاری و توجه مردم به زیباسازی روستا	۰.۵۶۵
	مقاوم شدن خانه‌ها و استفاده از مصالح استاندارد	۰.۷۵۸		ارتقای سطح امنیت در روستا	۰.۶۱۱
	گسترش خدمات زیربنایی (آب، برق، مخابرات و ...)	۰.۷۶۵		توجه بیشتر نیروی انتظامی به برقراری امنیت در روستا	۰.۵۷۶
اجتماعی - فرهنگی (۱۵.۶۰۶)	افزایش ساخت و ساز در روستا	۰.۷۲۱	امنیتی (۷۰.۲۰۲)		
	بهبود وضعیت معابر داخلی و راه‌های ارتباطی	۰.۷۶۹			
	بهبود بافت و الگوی معماری مساکن	۰.۶۸۵			
	تغییر نوع لباس و پوشش در بین ساکنین	۰.۷۸۱			
	کاهش مهاجرت روستائیان و یا بازگشت مهاجران به روستا	۰.۷۳۳			
	احیای سنت‌های محلی	۰.۶۹۴			
	گسترش ناهنجاری (اعتیاد، انجام منکرات و ...)	۰.۷۶۳			
	بالا رفتن سطح آگاهی‌های فرهنگی ساکنین	۰.۶۸۰			
بهبود وضعیت آموزش	۰.۷۰۷				

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳.

۵) نتیجه‌گیری

امروزه گردشگری روستایی به واسطه توان سودآوری و اشتغال‌زایی بالای خود که برای جوامع میزبان به همراه دارد، می‌تواند به‌عنوان یکی از مهم‌ترین ابزار جهت نیل به توسعه و به دنبال آن، توسعه پایدار ساکنین روستایی، به‌یژه در مناطقی که دارای توانمندی‌های بالایی در زمینه جذب گردشگر است، مطرح باشد. پژوهش حاضر با هدف واکاوی تأثیرات گردشگری روستایی بر توسعه روستای قوری‌قلعه، که یکی از مهم‌ترین اهداف گردشگران در غرب کشور است، انجام گرفته است. یافته‌های پژوهش نشان داد اکثر ساکنین روستایی محدوده مورد مطالعه از ورود گردشگران به روستا، رضایت قابل توجهی داشته و آمادگی لازم را برای جذب بیشتر تعداد گردشگران دارند. همچنین، نتایج نشان داد ورود گردشگران به روستای قوری‌قلعه بیشترین تأثیر را بر متغیرهای توسعه اشتغال، افزایش درآمد ساکنین، تنوع فعالیت‌های اقتصادی، احداث و یا توسعه بازاهای محلی، گسترش خدمات زیربنایی، افزایش ارزش زمین و مسکن، افزایش قدرت خرید و ارتقای سطح زندگی مردم، کاهش مهاجرت روستاییان و یا بازگشت مهاجران به روستا، افزایش ساخت‌وساز و متنوع ساختن محصولات داخلی داشته است. نتایج بررسی سطح کلی تأثیرات گردشگری حاکی است اکثر پاسخ‌گویان اعتقاد داشته‌اند که گردشگری تأثیر در سطح زیاد و بسیار زیادی (با میانگین ۳.۴) بر توسعه روستای قوری‌قلعه داشته است. نتایج به‌دست آمده با یافته‌های ضربایی و اسلامی‌پریخانی (۱۳۹۰)، برقی و همکاران (۱۳۹۱)، خانی و همکاران (۱۳۹۱)، ضربایی و اسلامی‌پریخانی (۱۳۹۰)، نپال (۲۰۰۷) و مارکوایلر و همکاران (۲۰۰۴) همسو است که نشان‌دهنده تأثیرات بسزای گردشگری در توسعه نواحی روستایی است. همچنین، نتایج فوق با یافته‌های جمعه‌پور و کیومرث (۱۳۹۱) و عنابستانی و همکاران (۱۳۹۱)، که نشانگر تأثیر ناچیز و یا در سطح متوسط گردشگری در توسعه اجتماعی و اقتصادی نواحی روستایی است، مطابقت ندارد.

پس از بررسی مهم‌ترین متغیرهای تحت تأثیر گردشگری در محدوده مورد بحث و سنجش اثرات کلی گردشگری بر روستای قوری‌قلعه، با استفاده از تکنیک تحلیل عاملی اکتشافی، تأثیرات گردشگری بر توسعه روستای قوری‌قلعه در قالب چند عامل محدود شناسایی و استخراج گردید. نتایج نشان داد تأثیرات گردشگری بر ساکنین روستای قوری‌قلعه، در شش عامل اصلی خلاصه می‌شود که در مجموع ۸۲.۶ درصد واریانس کل تأثیرات گردشگری را بر روستای هدف تبیین کرده است. عوامل شناسایی شده به‌ترتیب اهمیت عبارت‌اند از: عامل اقتصادی، عامل زیرساختی - کالبدی، عامل اجتماعی - فرهنگی، عامل بهداشتی - زیست محیطی، عامل مشارکتی و عامل امنیتی. یافته‌های فوق با نتایج مطالعات (ضربایی و اسلامی‌پریخانی (۱۳۹۰)، برقی و همکاران، (۱۳۹۱)، خانی و همکاران (۱۳۹۱)، عنابستانی و همکاران (۱۳۹۱)، قنبری و علیزاده اقدم (۱۳۹۲)، امیرحاجلو و همکاران (۱۳۹۲)، مارکوایلر و همکاران (۲۰۰۴)، و نپال (۲۰۰۷)، که نشان‌دهنده تأثیرات مثبت گردشگری، به-

ویژه در بعد اقتصادی، در ابعاد مختلف توسعه روستایی، همسو بوده و با یافته‌های مهدوی و همکاران (۱۳۸۷) و جمعه‌پور و کیومرث (۱۳۹۱)، که نشانگر تأثیرات ناچیز گردشگری در توسعه نواحی روستایی و به‌ویژه در بعد اقتصادی بوده، در تضاد است. بنابراین با توجه به تأثیر بسزایی که گردشگران در توسعه روستای قوری‌قلعه برجای نهاده‌اند می‌توان با برنامه‌ریزی صحیح و متناسب با شرایط منطقه، از قبیل فراهم کردن زمینه‌های رضایت گردشگران و بازگشت مجدد آنها به روستا، با در نظر گرفتن شرایط آینده، گامی مستحکم به سمت توسعه پایداری روستای قوری‌قلعه برداشت. همچنین، با توجه به توانمندی بالای روستای قوری‌قلعه و دیگر روستای همجوار، می‌توان با مدیریت مناسب و جلب مشارکت روستاییان، زمینه‌ساز ایجاد قطب گردشگری در منطقه با مرکزیت روستای قوری‌قلعه بود، که این مهم، می‌تواند چشم‌انداز روشنی را برای توسعه روستاهای همجوار روستای قوری‌قلعه رقم زند.

۶ منابع

- امیرحاجلو، الهام، سیمین تولایی، احمد زنگانه، ابوالفضل زنگانه، (۱۳۹۲)، ارزیابی و اولویت‌بندی اثرات گردشگری در سطح ملی با استفاده از تکنیک TOPSIS، برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۳، شماره ۱۰، صص: ۲۶-۱۵.
- آریان‌پور، آزاد، (۱۳۹۲)، ساماندهی جاذبه‌های ژئوتوریستی (مطالعه موردی غار قوری‌قلعه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی توریسم، استاد راهنما: مسعود تقوایی، دانشکده علوم جغرافیایی و برنامه‌ریزی، دانشگاه اصفهان.
- برقی، حمید، داود جمینی، و حسین کماسی، (۱۳۹۱)، بررسی و تحلیل تأثیرات گردشگری غار قوری‌قلعه بر توسعه اشتغال (مطالعه موردی: روستای قوری‌قلعه)، اولین همایش ملی جغرافیا و گردشگری در هزاره سوم، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد.
- تولایی، سیمین، وحید ریاحی، حسن افراخته و احمد شعبانی، (۱۳۹۲)، بررسی توانمندی‌ها و راهکارهای توسعه گردشگری روستایی در بخش کهک استان قم، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۴۵، شماره ۴، صص: ۱۱۸-۱۰۳.
- جمعه‌پور، محمود و نرجس کیومرث، (۱۳۹۱)، بررسی اثرات گردشگری بر دارایی‌ها و فعالیت‌های معیشتی مردم در چارچوب معیشت پایدار گردشگری (مطالعه موردی روستای زیارت)، مطالعات مدیریت گردشگری سال ۷، شماره ۷۱، صص: ۸۷-۱۱۹.
- حاجی‌زاده، علی، دانا رحیمی و زهرا تقی‌زاده، (۱۳۹۲)، تدوین برنامه استراتژیک توسعه گردشگری در مناطق نمونه گردشگری روستایی مطالعه موردی: روستای نمونه گردشگری هجیج در شهرستان پاوه، آمایش سرزمین، دوه ۵، شماره ۱، صص: ۷۸-۵۱.
- حجازی‌زاده، زهرا، محمدعلی رجائی‌ریزی و حسن حسینی امینی، (۱۳۹۲)، شناخت نقاط قوت و ضعف توسعه گردشگری روستایی، مطالعه موردی اکوموزه روستایی ابیانه - اصفهان، برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، سال ۲، شماره ۵، صص: ۷۶-۵۰.

- خانی، فضیله، عبدالمجید قرنجیک، علی قنبری نسب و ناهید اکبری سامانی، (۱۳۹۱)، نقش گردشگری در توسعه اقتصادی بازارچه ساحلی شهرستان ترکمن، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۴۴، شماره ۴۴، صص: ۱۲۸-۱۱۱.
- رضوانی، محمدرضا، سعیدرضا اکبریان رونیزی، عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری، سیدعلی بدری، (۱۳۹۰)، تحلیل مقایسه‌ای آثار اقتصادی گردشگری خانه‌های دوم با گردشگری روزانه بر واحی روستایی، با رویکرد توسعه پایدار (مطالعه موردی: شهرستان شمیرانات، استان تهران)، پژوهش‌های روستایی، سال ۲، شماره ۴، صص: ۶۲-۳۵.
- رضوانی، محمدرضا، (۱۳۸۷)، توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار، چاپ اول، انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
- ریاحی، وحید و مرتضی مهرعلی تبار فیروزجانی، (۱۳۹۳)، بررسی آثار محیطی گردشگری بر سکونتگاه‌های روستایی (مورد: روستاهای کوهپایه‌ای شهرستان بابل)، جغرافیا، سال ۱۲، شماره ۴۰، صص: ۱۶۰-۱۴۷.
- سقایی، مهدی و سیددانا علیزاده، (۱۳۹۲)، امکان‌سنجی محصول گردشگری روستایی در شهرستان پاوه، فضای جغرافیایی، سال ۱۳، شماره ۴۱، صص: ۲۰-۱.
- ضرابی، اصغر و صدیق اسلامی پریخانی، (۱۳۹۰)، سنجش تأثیرات اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی و زیست محیطی توسعه گردشگری (مطالعه موردی شهرستان مشکین شهر)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، شماره ۷۵، صص: ۵۲-۳۷.
- ضیائی، محمود، مجتبی جاودان و سیمین کاظمی‌ازغدی، (۱۳۹۳)، ساماندهی فضایی مقصدهای گردشگری (شهری و روستایی) در مقیاس ناحیه‌ای مورد: شهرستان طرقله شاندریز، اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ۳، شماره ۳، صص: ۸۳-۱۱۰.
- عنابستانی، علی اکبر، خدیجه بوزرجمهری و ناهید صاحبکار، (۱۳۹۱)، پیامدهای اجتماعی و اقتصادی توسعه گردشگری خانه‌های دوم در نواحی روستایی (مطالعه موردی: دهستان شیرین دره شهرستان قوچان)، پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، شماره ۱، صص: ۹۷-۱۲۳.
- قادری، اسماعیل، عزت الله عزتی و شکوفه حسین‌پور، (۱۳۹۰)، بررسی توسعه گردشگری روستایی در بخش آسارا شهرستان کرج، فصلنامه جغرافیایی سرزمین، سال هشتم، شماره ۳۱، صص: ۳۰-۱۷.
- قدیری معصوم، مجتبی، سیدحسن مطیعی لنگرودی و حسن مهمربویا، (۱۳۹۲)، تبیین اثرات کالبدی گردشگری بر نواحی روستایی (مورد پژوهش: دهستان بیرون بشم - بخش کلاردشت)، برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری، سال ۲، شماره ۵، صص: ۴۹-۳۳.
- قنبری، ابوالفضل، محمد باقر علیزاده اقدم، (۱۳۹۲)، بررسی نگرش روستاییان به اثرات احداث خانه‌های دوم بر توسعه روستایی مطالعه موردی: روستای پیام مرنند، نگرش‌های نو در جغرافیای انسانی، سال ۵، شماره ۳، صص: ۱۶۶-۱۴۹.
- مطیعی لنگرودی، سید حسن و زهرا حیدری، (۱۳۹۱)، متنوع‌سازی اقتصاد روستاهای ساحلی با تأکید بر گردشگری صیادی (مورد: روستاهای ساحلی شهرستان تنکابن)، اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ۱، شماره ۱، صص: ۳۷-۱۹.
- مهدوی، مسعود، مجتبی قدیری معصوم، و نسرین قهرمانی، (۱۳۸۷)، اثرات گردشگری بر توسعه روستایی با نظرسنجی از روستاییان دره کن و سولقان، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۱، شماره ۲، صص: ۶۰-۳۹.

- نوری، سید هدایت‌الله و محمدعلی احمدی شاپورآبادی، (۱۳۹۲). **راهبرد توسعه روستایی در ایران**، پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، شماره ۴، صص: ۹۳-۱۲۳.
- هادیزاده‌زرگر، صادق و بهرنگ سخایی، (۱۳۹۳)، **تحلیل زمینه‌های توسعه گردشگری در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان ساری**، اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال ۳، شماره ۲، صص: ۳۹-۵۳.
- Arntzen, J., Setlhogile, T., & Barnes, J, (2007), **rural livelihoods, poverty reduction, and food security in Southern Africa: Is CBNRM the answer?** Washington, DC: International Resources Group.
- Breidenhann, J., & Wickens, E. (2004), **Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas vibrant hope or impossible dream?** *Tourism Management*, 25(1), 71- 79.
- Dot, (1994), **National Rural Tourism strategy**, commonwealth apartment of Tourism, Canberra.
- Dwyer L., Edwards D., Mistilis N., Roman C. & Scott N, (2009), **Destination and enterprise management for a tourism future**, *Tourism Management*, Vol.30, No.2, pp.63- 74.
- Fossati, A. & Panella, G, (2000), **Tourism and sustainable development: a theoretical framework**. In A, Fossati, & G. Panella (Eds.), *Tourism and sustainable economic development* (pp. 3 - 36). Boston: luwer Academic Publishers.
- Giaoutzi, M., & Nijkamp, P, (2006), **Emerging trends in tourism development in an open world**. In M. Giaoutzi, & P. Nijkamp (Eds.), *Tourism and regional development: New pathways* (pp. 1-12). Aldershot, UK: Ashgate Publishing Ltd.
- Gnoth, J. and Zins, A. H., (2011), **Developing a Tourism Cultural Contact Scale**, *Journal of Business Research*, in Press, Corrected Proof.
- Imitris Skuras, D. Petrou, A. and Clark G, (2006), **Demand for rural tourism: the effects of quality and information**, *Agricultural Economics*, 35, pp: 183-192 .
- Kandel, W. A. and Brown- D.L, (2006), **Population Change and Rural Society**, Nederland.
- Lee, C. C., & Chang, C. P, (2008), **Tourism development and economic growth: a closer look at panels**. *Journal of Tourism Management*. 29 (1), 180 - 192.
- Marcouiller D.W, Kim K.K and Deller SC., (2004), **Natural Amenities, Tourism and Income Distribution**, *Annals of Tourism Research*, Vol. 31, No. 4, pp. 1031-1050.
- Nepal S.K., (2007), **Tourism and Rural Settlements Nepal's Annapurna Region**, *Annals of Tourism Research*, Vol. 34, No. 4, pp. 855-875.
- Opperman, M., (1996), **Rural Tourism in southern Germany**, *annals of Tourism research*, vol. 23 Num 1, Pergamum Press, USA.
- Sebele, L.S, (2010), **Community-based tourism ventures, benefits and challenges: Khama Rhino Sanctuary Trust**, Central District, Botswana. *Journal of Tourism Management*. (31). 136-146.
- Yoon, Y, (2002), **Development of a Structural Model for Tourism Destination Competitiveness from Stakeholders**, Perspectives, Theses of Doctor from Philosophy, Virgin Polytechnic Institute State University.